

ІНТЕЛЕКТОКОРИСТУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЯ ЖИТТЄВОЇ АКТИВНОСТІ СОЦІУМУ

д. е. н. *Петренко В. П.*,

д. е. н. *Кісь С. Я.*,

д. е. н. *Гуменюк В. В.*

Україна, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ARTICLE INFO

Received 10 January 2018

Accepted 26 January 2018

Published 10 February 2018

KEYWORDS

person,
intelligence,
element,
nature,
socium,
primary element (person),
secondary element (pair of
persons),
interaction,
result

ABSTRACT

The article proposes an original definition of the processes of proper use of the intelligence of the individual, as well as of human communities, as the main task of their survival in modern conditions. For this, the model of the human person is presented as a bio-socio-economical element of living nature, on the basis and with the participation of which the primary element (person) and secondary element (a couple of persons) are formed elements of society, which forms the social environment. Four possible variants of functional-intellectual interaction of the primary elements in the modes "subject-object", "subject-subject", "object-subject" and "object-object" are analyzed. Demonstrated that due to the proper organization of this process there is a gradual and steady improvement and development of society, and improper condition inhibits development processes, leads to stagnation, to degradation, decline and disappearance of society. In this regard, the problem of improving the management of the use of intellectual resources of socio-economic systems through the improvement of the processes and procedures of intellectual use, deserves a problematic issue of further sustainable development of society.

© 2018 The Authors.

Вступ. 21 січня 2008 року відбувся перший показ науково-популярного серіалу «Життя після людей» (англ. Life After People) [1], в якому автори разом із вченими біологами, екологами, геологами, інженерами моделювали події наступу Природи (тварин і рослин) на міста та їх інфраструктуру, споруди, мости, дороги, канали, тунелі і т. п. у разі раптового зникнення людей. За їх обґрунтованими припущеннями протягом 6 місяців міста покинуть миші і щурі, а почнуть заселятися койотами і рисями, заростати чагарниками і деревами. Протягом наступних десятків років під воду підуть Лондон, Амстердам та багато інших міст світу, дерев'яні споруди згорять, згниють, будуть знищені термітами, зруйнуються дамби, канали і тунелі, впадуть мости і хмарочоси. Через кілька сотень років іржа з'їсть дощенту всі металеві конструкції, машини і механізми, перетворяться в порошок всі засоби зберігання інформації, а до кінця тисячоліття на Землі практично не залишиться доказів існування людської цивілізації.

Така апокаліптична картина вочевидь спричинена вилученням із системи природної життєдіяльності планети Земля людини – елементарного носія інтелекту – автора, продуцента і споживача всіх створених протягом існування нашої цивілізації позитивних і негативних результатів природокористування.

Отже, саме людські ресурси планети – множина елементарних носіїв і, одночасно, користувачів інтелекту є тим ресурсним джерелом, яке забезпечує існування і постійний розвиток або стагнацію, деградацію і занепад суспільства.

Доказами цього сьогодні можуть служити такі соціально-економічні явища сучасності, як «перетік мізків» (англ. brain drain) – міграція людських ресурсів планети, яка полягає в тому, що «... велика кількість освічених і висококваліфікованих людей полишають власну країну для життя і роботи в іншій, де заробітна плата і умови є кращими» [2]. З цим же явищем також зв'язана поява в мистецтві управління людськими ресурсами таких термінів, як «війна за таланти» [3; 4], «битва за навчені кадри» [5], «управління талантами» [6; 7] і т. п.

На думку «The Economist», «... старі битви за природні ресурси...» сьогодні доповнюються новими – битвами за таланти. При цьому, такі битви відбуваються як між компаніями, які конкурують за кращі «людські ресурси», так і між країнами, які переймаються «балансом мізків» так само, як і «балансом сил» [5].

Таким чином, якщо за повної відсутності Людини в Природі втрачається сам сенс поняття «природокористування», то присутність людського чинника в системі життєдіяльності і життєтворчості протягом тисяч років демонструє постійність зростання ролі людського мозку

з притаманним йому інтелектом у впливах на зміни в середовищі його існування, що цілковито відповідає висновку, до якого дійшов свого часу американський геолог, Дж. Дана (James Dwight Dana, 1813—1895) щодо неперервності процесу цефалізації – змін головного мозку, який, на відміну від інших органів живих створінь, в процесі еволюції ніколи не деградував, а постійно прогресував [8]. Науковий висновок Дж. Дана став однією із відправних точок в передбаченні академіком В. В. Вернадським процесу майбутньої трансформації біосфери в ноосферу [9] з адекватним усвідомленням важливості інтелекту як природного ресурсу Планети та зростанням інтересу до його належного використання.

І якщо сьогодні зростання цього інтересу виливається у неконтрольовану міграцію носіїв інтелекту, у «війни» і «битви» за таланти замість ідентифікації шляхів покращання використання інтелекту будь-якого його носія, замість турботи про збереження, розвиток, примноження і ефективізацію використання здобутків інтелекту всіх членів тієї чи іншої спільноти, то продемонстрована наведеними вище прикладами різниця між станом біосфери за повної відсутності у природі людини розумної і майбутньою ноосферою з мільярдами населення – елементарними носіями інтелекту – полягає в тому, що будь-яка людська істота і, тим більше, будь-яка їх спільнота володіють інтелектом, інтелектуально-ресурсним потенціалом, інтелектуальним, людським, соціальним і т. д. капіталами, які є і повинні бути об'єктами ефективного використання.

При цьому, об'єктом ефективного використання повинен виступати не тільки інтелект «талантів», за які сьогодні багатьма міжнародними експертами від менеджменту людських ресурсів пропонується воювати, а інтелект будь-якої особистості – члена майбутнього ноосферного суспільства незалежно від її приналежності до економічної, політичної чи професійної страти (за П. Сорокіним [10]) або до страт ординарного, неординарного чи елітного інтелекту (за моделлю автора [11, с. 23]). Головною ж умовою корисності використання суспільством інтелекту кожної особистості і генерованих нею інтелектуальних продуктів виступатиме їх відповідність критеріям сталого розвитку.

Мета статті. Весь попередньо набутий людством досвід традиційного або біосферного природокористування потребує негайного доповнення результатами наукового пошуку, обґрунтування, створення і впровадження в практику життєдіяльності інноваційних рішень з удосконалення процесів і процедур використання суспільством його інтелектуальних ресурсів, адекватних вимогам і критеріям сталого розвитку – інтелектокористування.

Результати дослідження. Впровадження до вітчизняного наукового обігу у 2000 році терміну «інтелектокористування», який, на думку його авторів, узагальнював напрям дослідження з пошуку і оцінювання можливостей створення, апробації і ефективного використання нових управлінських підходів, методів, технологій та інструментів для керівників груп, команд, підрозділів, підприємств і організацій Отримані в результаті цього інноваційні рішення були покликані допомогти керівникам підняти ефективність управління інноваційною і креативною діяльністю ввірених їм людських ресурсів.

При цьому, при виборі терміну автори виходили з очевидної аналогії між добре на той час відомими і традиційно вживаними термінами «природокористування», «ресурсокористування», «землекористування» і т. п.

Вперше запропонований в статті [12], а пізніше дещо ретельніше обґрунтований і сформульований в монографії [11, с.77] термін «інтелектокористування» означав «... – доцільні та оптимальні управлінські рішення і дії з формування, збереження, нарощування та ефективного використання інтелектуально-ресурсного потенціалу особи чи групи осіб шляхом застосування відповідних стилів управління та управлінських технологій» і не мав найменшого стосунку до сфери природокористування.

Це пояснювалось тим, що автори вбачали його позитивне навантаження виключно в покращанні результатів використання інтелекту людських ресурсів підприємств, установ і організацій за рахунок впровадження «концепції інтелектокористування» як новітньої парадигми практичного менеджменту [13].

Проте, отримані в рамках окремих підприємств позитивні результати впровадження розроблених і апробованих технологій та інструментів з удосконалення управління використанням інтелекту людських ресурсів для підвищення ефективності використання всіх інших видів природних ресурсів, необхідних цим підприємствам для їх належного функціонування, поступово привело до усвідомлення необхідності і доцільності встановити певний рівень пріоритетності ролі інтелектуальних ресурсів в отриманні цих результатів.

Очевидність цієї пріоритетності демонструється моделлю людини розумної (Homo sapiens) як біологічно елементарного носія інтелекту (БЕНІ), представленою на рисунку 1.

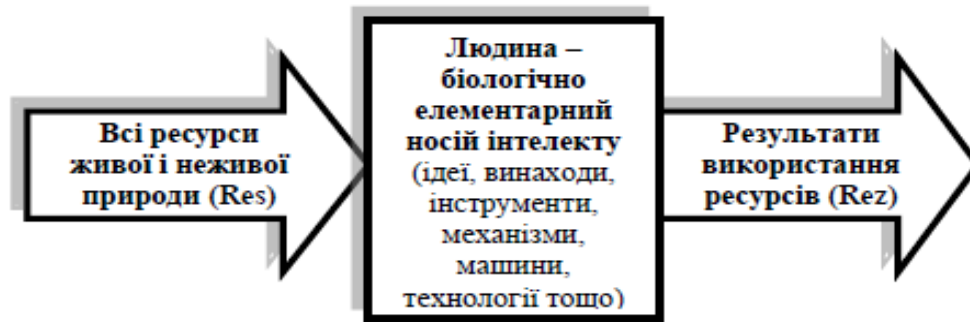

Рис. 1. Модель окремишньої людської особистості – елементарного носія інтелекту – споживача ресурсів Природи

Оскільки БЕНІ є носієм живого інтелекту, то його слід інтерпретувати як елемент, коефіцієнт інтелектуалізації якого $K_{int} > 0$ на відміну від інших складових живої природи, для яких очевидно $K_{int} = 0$. БЕНІ для задоволення своїх життєвих потреб в процесі життєдіяльності і життєтворчості генерує інтелектуальні продукти, з допомогою яких залучає і використовує відомі та доступні йому ресурси живої і неживої природи (Res), трансформуючи їх для власного споживання, а також зберігає для майбутнього використання, накопичує, ділиться із сучасниками і передає нащадкам досвід трансформації цих ресурсів у необхідні для споживання результати (Rez) у вигляді: нематеріальних, духовних або «тонких» полів (ідеї і вчення, наука і культура, погляди і переконання тощо) і/або матеріальних, фізичних або «щільних» полів (будівлі і дороги, інструменти і механізми, машини і технології, речовини і вироби з них, відходи і непотріб).

Відсутність людини в цьому ланцюжку залишила б Природу і всі її ресурси в стані самостійного розвитку, змін і трансформацій середовища без участі інтелекту з гіпотетичними наслідками, промодельованими уже згаданим серіалом «Життя після людей». Однак момент, коли «... сотворив Бог людину на свій образ; на Божий образ сотворив її;...» [14, с. 4] став визначальним чинником подальшого розвитку створеного Творцем Світу в зв'язку з тим, що людина, яка, піддавшись спокусі і знехтувавши заборону з'їла плід дерева пізнання добра і зла, за покарання була вигнана з раю і змушена була здобувати все необхідне для життя в «тяжкій праці» і «в поті лиця».

З позиції елементарних кількісних оцінок результатів «тяжкої праці» з використання ресурсів Природи для підтримки своєї життєдіяльності, модель окремишньої людської особистості можна інтерпретувати уже як біосоціальний [15, с. 52] елемент (БСЕ) системи Людина – Природа (Рис. 2).

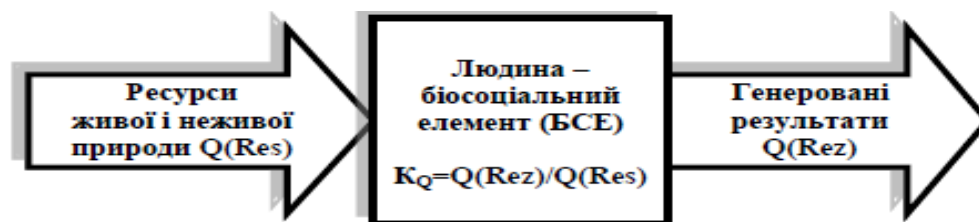

Рис. 2. Кількісна модель окремишньої людської особистості, яка трансформує певну кількість ресурсів Природи $Q(Res)$ в певну кількість результатів своєї діяльності $Q(Rez)$

В такому випадку життєдіяльність БСЕ представляється кількісними показниками залучених і спожитих ресурсів $Q(Res)$ для (як мінімум) забезпечення свого існування $Q(Rez)$, коли в першому наближенні можна вважати, що $K_Q = Q(Rez)/Q(Res) = 1$ – результати діяльності $Q(Rez)$ людини забезпечують її особисте виживання, якщо $K_Q < 1$ – стагнація, поступова деградація і загибель ($K_Q = 0$), а за $K_Q > 1$ – людина здатна забезпечити виживання іншого/інших біосоціальних елементів у своєму оточенні.

В зв'язку з цим коефіцієнт K_Q можна назвати коефіцієнтом біосоціалізації особистості – умови, за якої особистість шляхом забезпечення $K_Q \geq 1$ стає соціально і біологічно значимим елементом Природи.

Таким чином, за досягнення умови $K_Q > 1$ частина генерованих окремишим БСЕ результатів отримує певне ціннісне навантаження щодо їх споживання іншими елементарними членами соціуму, що дозволяє інтерпретувати модель людини у вигляді першого первинного елемента – біосоціально-економічний елемент (БСЕЕ) або Homo economicus (Рис. 3).

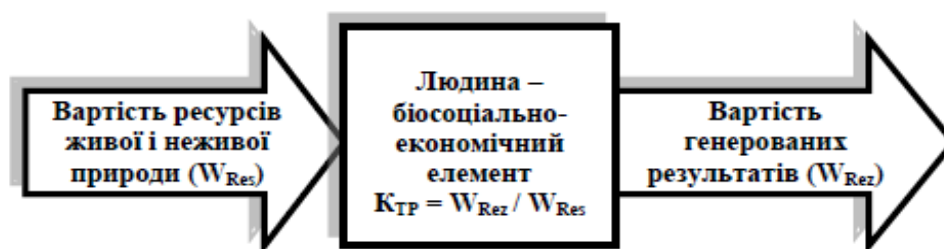

Рис. 3. Перший первинний елемент соціуму – елементарна людська особистість, який трансформує ресурси Природи вартістю W_{Res} в результати вартістю W_{Rez}

В цьому випадку діяльність БСЄЕ описується коефіцієнтом трансформації

$$K_{TR} = W_{Rez}/W_{Res} \geq 1, \quad (1)$$

де W_{Rez} – вартість генерованих людиною результатів, які мають певну цінність для неї самої і для інших людей з її оточення, а W_{Res} – вартість всіх використаних з цією метою ресурсів Природи.

Отже, коефіцієнти інтелектуалізації $K_{Int} > 0$, біосоціалізації $K_Q \geq 1$ і трансформації $K_{TR} \geq 1$ повністю характеризують інтелекто-соціально-економічну суть життєвої активності окремишньої людини, інтерпретованої нами у вигляді біосоціоекономічного елемента живої Природи (див. Рис. 4).

Результуючий вектор $K_{БСЄЕ}$, будучи векторною сумою значень трьох складових $K_{Int} > 0$, $K_Q \geq 1$ і $K_{TR} \geq 1$, є нічим іншим як комплексною характеристикою людини в основі результативної діяльності якої лежить трансформування ресурсів Природи на основі використання інтелекту і генерованих ним інтелектуальних продуктів.

$$K_{БСЄЕ} = (K_{Int} + K_Q + K_{TR}) \geq 1. \quad (2)$$

Факт знаходження інтелекту у витоків всіх результатів життєдіяльності і життєтворчості людини підтверджує необхідність і обґрунтованість розповсюдження «доцільних та оптимальних управлінських рішень і дій» щодо організації належного інтелектокористування на сферу та процеси природокористування як обов'язкової функції життєвої активності соціуму.

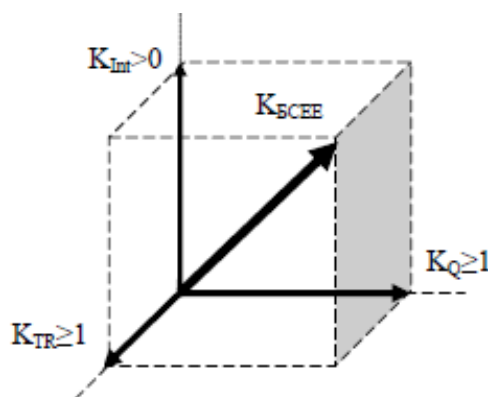

Рис. 4. Модель людини як біосоціоекономічного елемента живої Природи

В зв'язку з цим слід зауважити, що вартість результатів W_{Rez} , генерованих однією людиною для споживання іншою/іншими, об'єктивно визначається потребами соціуму, тобто іншим/іншими – потенційним споживачем/споживачами, що мотивує необхідність переходу до розгляду парної взаємодії як мінімум двох БСЄЕ, які утворюють систему і кожен з яких характеризується притаманним тільки йому значенням $K_{БСЄЕi}$. Тобто, ми отримуємо всі підстави для інтерпретації і опису чергового елемента – елементарної системи Людина – Людина, в якій, на думку проф. Мочерного С. В., «...найпростішою структурною ланкою є компонент, тобто такий елемент, який при певному способі аналізу далі не ділиться. Водночас компонентом він може бути лише тоді, коли бере участь у формуванні системи і за його відсутності система не може розвиватися» [16, с. 86].

Таким чином, якщо «найпростішою структурною ланкою» є біосоціоекономічний елемент, то два взаємодіючих елементи уже утворюють елементарну систему, названу автором свого часу «типовою управлінською парою соціотехнічних систем».

Теоретичні основи взаємодії кібернетичної системи з двох елементів свого часу була інтерпретована У. Р. Ешбі (William Ross Ashby), яким було наголошено, що «... «зворотний зв'язок» існує між двома частинами коли кожна впливає на іншу» [17, с. 53].

Якщо, в контексті дослідження і оцінки результатів взаємодії двох «найпростіших структурних ланок», складові традиційної схеми У. Р. Ешбі інтерпретувати у вигляді двох первинних елементів соціуму – біосоціоекономічних елементів $BCEE_1$ і $BCEE_2$, кожен з яких характеризується коефіцієнтами трансформації K_{BCEE1} і K_{BCEE2} , отримаємо найбільш узагальнену інтерпретацію другого первинного елемента соціуму – елементарну соціально-економічну систему (ЕСЕС) (Рис. 5).

Згідно виконаних за участю автора в [18] обґрунтувань і доказів існування в практичному управлінні різних режимів взаємодії людей, стосунки (взаємовпливи) між цими елементами в процесі отримання спільного результату діяльності W_{Rez} можуть складатись і реалізовуватись за сценаріями «суб'єкт – об'єкт», «суб'єкт – суб'єкт», «об'єкт – суб'єкт» і «об'єкт – об'єкт»:

$$\text{Суб'єкт } BCEE_1 \rightarrow \text{Об'єкт } BCEE_2 \rightarrow \text{Rez}_{SO} \quad (2.3)$$

$$\text{Суб'єкт } BCEE_1 \leftrightarrow \text{Суб'єкт } BCEE_2 \rightarrow \text{Rez}_{SS} \quad (2.4)$$

$$\text{Суб'єкт } BCEE_1 \leftarrow \text{Об'єкт } BCEE_2 \rightarrow \text{Rez}_{OS} \quad (2.5)$$

$$\text{Об'єкт } BCEE_1 \leftrightarrow \text{Об'єкт } BCEE_2 \rightarrow \text{Rez}_{OO}, \quad (2.6)$$

де Rez_{SO} , Rez_{SS} , Rez_{OS} і Rez_{OO} , – результати взаємодії двох частин управлінської пари в трансформованні ресурсів Природи за різноманітних варіантів інтерпретації їх взаємостосунків.

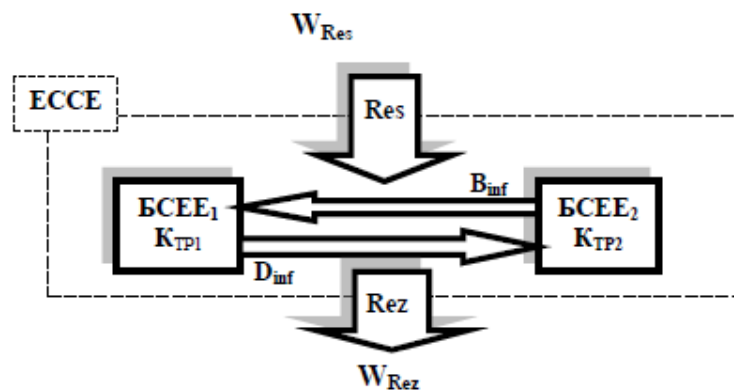

Рис. 5. Другий первинний елемент соціуму – елементарна соціально-економічна система – пара біосоціоекономічних елементів, взаємодіючих в процесі трансформації ресурсів Природи вартістю W_{Res} в результати вартістю W_{Rez} .

Аналіз економічного контексту показників взаємодії пари «людина – людина» в режимах (2.3), (2.4), (2.5) і (2.6) виявить умови ефективності їх співпраці як єдиної ланки трансформовання всіх вхідних ресурсів Природи Res вартістю W_{Res} в необхідний і самій ЕСЕС, і всьому соціуму позитивний результат Rez вартістю W_{Rez} .

Отже, якщо припустити, що в ЕСЕС елемент $BCEE_1$ з коефіцієнтом трансформації K_{BCEE1} трансформує частину ресурсів Res вартістю W_{Res} в управлінські рішення D_{inf} (вплив $BCEE_1$ на $BCEE_2$) щодо подальшого трансформовання цих же ресурсів елементом $BCEE_2$ з коефіцієнтом K_{BCEE2} у загальний вихідний результат системи Rez вартістю W_{Rez} , то цю послідовність трансформацій можна записати у наступному вигляді:

$$D_{inf} = F(W_{Res} \cdot K_{BCEE1}). \quad (2.7)$$

$$W_{Rez} = F(D_{inf} \cdot K_{BCEE2}) = F(W_{Res} \cdot K_{BCEE1} \cdot K_{BCEE2}). \quad (2.8)$$

При цьому, зворотний вплив БСЄЕ₂ на БСЄЕ₁ також записується як

$$V_{inf} = F(W_{Res} \cdot K_{БСЄЕ1} \cdot K_{БСЄЕ2}) = W_{Rez}. \quad (2.9)$$

Загальний результат економічно ефективного функціонування елементів БСЄЕ₁ на БСЄЕ₂ системи ЕСЕС за умови відсутності зворотного впливу ($V_{inf} = 0$) визначається як

$$W_{Rez} = W_{Res} \cdot K_{ЕСЕС} \geq 1, \quad (2.10)$$

а у випадку наявності такого зв'язку ($V_{inf} \neq 0$) описується залежністю

$$W_{Rez} = W_{Res} \cdot K_{ЕСЕС} / (1 - \alpha \cdot K_{ЕСЕС}), \quad (2.11)$$

де – $K_{ЕСЕС}$ – коефіцієнт трансформації системи двох біосоціоелементів ($K_{ЕСЕС} = K_{БСЄЕ1} \cdot K_{БСЄЕ2}$ або $K_{ЕСЕС} = K_{БСЄЕ1} + K_{БСЄЕ2}$); α – коефіцієнт зворотного зв'язку, який може змінюватись в межах від 0 до значення $1/K_{ЕСЕС}$, визначаючи стан системи, який при $\alpha = 0$ описується виразом (2.9), а при $\alpha \rightarrow 1/K_{ЕСЕС}$ $W_{Rez} \rightarrow \infty$, система втрачає стабільність, перестає розвиватись, деградує, прямує до занепаду і самоліквідації, як це було продемонстровано в [19, 20].

В зв'язку з тим, що як прямий вплив D_{inf} , так і зворотний вплив V_{inf} формуються суб'єктом-людиною і об'єктом-людиною, кожному із яких є притаманними творчий, особистісний, соціальний, емоційний, професійний і т. д. інтелект, а також певні психологічно-поведінкові та морально-духовні характеристики і вміння їх використовувати, можна стверджувати, що коефіцієнт трансформації кожної особистості в системі є функцією складових її інтелекту

$$K_{БСЄЕ1} = \Phi(I_{TP}, I_{OP}, I_{CP}, I_{EP}, I_{PP}) \text{ і } K_{БСЄЕ2} = \Phi(I_{TR}, I_{OR}, I_{CR}, I_{ER}, I_{PR}). \quad (2.12)$$

Отже, якщо вказаними вище складовими інтелекту кожної особистості з пари БСЄЕ₁-БСЄЕ₂ системи формуються значення $K_{БСЄЕ1}$ і $K_{БСЄЕ2}$, то ними ж визначатиметься і результат їх взаємодії W_{Rez} , а в зв'язку з тим, що в силу природної різноманітності людей (культура, освіченість, досвід, статус і т. д.) значення $K_{БСЄЕ1} \neq K_{БСЄЕ2}$, то саме їх співвідношенням при формуванні $K_{ЕСЕС}$ будуть визначатися кінцеві результати спільної діяльності W_{Rez} згідно виразів (2.9) і (2.10).

При цьому, гіпотетично запропонованим варіантам і результатам функціональної взаємодії (2.3), (2.4), (2.5) і (2.6) можуть відповідати наступні співвідношення $K_{БСЄЕ1}$ і $K_{БСЄЕ2}$, покликані забезпечити досягнення запланованого значення W_{Rez} шляхом підтримання необхідного значення $K_{ЕСЕС}$, якими і визначається тип взаємодії між елементами системи:

– умовою традиційного варіанту взаємодії в режимі «суб'єкт – об'єкт» (2.3) виступає $K_{БСЄЕ1} \gg K_{БСЄЕ2}$ – домінуючий вплив (управління) БСЄЕ₁ на БСЄЕ₂ для формування W_{Rez} , за якого V_{inf} практично не враховується в рішеннях БСЄЕ₁ – (автократія);

– умовою варіанту взаємодії в режимі «суб'єкт – суб'єкт» (2.4) виступає $K_{БСЄЕ1} = K_{БСЄЕ2}$ – гармонізоване управління шляхом спільного формування рішень про поведінку БСЄЕ₁ і БСЄЕ₂ в процесі досягнення W_{Rez} , а $D_{inf} = F(W_{Res} \cdot K_{БСЄЕ1} \cdot K_{БСЄЕ2} \cdot W_{Rez})$ – (демократія);

– умовою варіанту взаємодії в режимі «об'єкт – суб'єкт» (2.5) виступає $K_{БСЄЕ1} \ll K_{БСЄЕ2}$ – компенсація нездатності БСЄЕ₁ приймати необхідні для досягнення W_{Rez} рішення усвідомленим використанням інтелектуального потенціалу та інтелектуальних продуктів БСЄЕ₂ для корекції початкового рішення $D_{inf} = F(W_{Res} \cdot K_{БСЄЕ1})$ в необхідне $D_{inf} = F(W_{Res} \cdot K_{БСЄЕ1} \cdot K_{БСЄЕ2} \cdot W_{Rez})$ – (субократія – термін, запропонований в [18] для визначення факту управлінського впливу об'єкта на суб'єкт);

– умовою варіанту взаємодії в режимі «об'єкт – об'єкт» (2.6) виступає $K_{БСЄЕ1} \approx K_{БСЄЕ2}$ – спільне безсубординаційне управління функціонуванням БСЄЕ₁ і БСЄЕ₂ для досягнення результату W_{Rez} без домінуючих взаємовпливів ($D_{inf} = 0$ і $V_{inf} = 0$) – (сучасні варіанти холакратії [для прикладу, 21, 22, 23]).

Цілком очевидно, що досягнення необхідного для розвитку першого і другого первинних елементів соціуму результату W_{Rez} може бути забезпечено за будь-яких описаних вище варіантів взаємовідносин і взаємовпливів БСЄЕ₁ і БСЄЕ₂. Однак, якщо для варіантів (2.3) і (2.5) взаємодії БСЄЕ₁ і БСЄЕ₂ для досягнення цього результату необхідно використовувати однією із сторін щодо іншої якісь додаткові заходи впливу через примус, стимулювання, посилений контроль і т. п., а для варіанту (2.6) – через мотивацію незалежністю і відсутністю владних впливів, то варіант (2.4) створює найкращі передумови для досягнення ЕСЕС максимально можливих результатів $W_{Rez} \rightarrow \max$ тільки за рахунок ефективного використання в процесах і процедурах управління її «інтегрального інтелекту», що дозволяє рекомендувати

такий режим функціонування до масштабного використання як у практичному бізнес-менеджменті, так і в публічному управлінні та адмініструванні.

Тому, в основі організації належного інтелектокористування в соціумі лежить проблема усвідомлення біосоціоекономічними елементами пріоритетної важливості управління процесами «формування, збереження, нарощування та ефективного використання» не тільки власного інтелекту, а й інтелекту своїх потенційних партнерів, яким визначається коефіцієнт трансформації будь-якої системи.

Звернемо увагу читача на той факт, що сьогодні в практиці управління життєвою активністю соціуму присутні всі можливі варіанти управління процесами взаємодії людей, починаючи від автократії, демократії, субократії, холакратії та їх різноманітних комбінацій.

Проте, у фаховій літературі найбільш ретельно дослідженими поки-що залишаються теоретичні моделі і практичні рекомендації щодо умов управління соціальними колективами з позиції «... вивчення особистісних проявів взаємодії у форматі «суб'єкт управління - об'єкт управління»; виявлення негативних причин відсутності гармонізованої взаємодії...» [24].

Організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії біосоціоекономічних елементів соціально-економічних систем сьогодні вітчизняними авторами активно досліджується, аналізується і рекомендується до використання в різних сферах соціальної активності, серед яких публічне управління і адміністрування [для прикладу 25, 26], менеджмент [для прикладу, 27, 28], вища освіта [для прикладу, 29, 30], педагогіка [для прикладу, 31, 32].

Що ж до варіантів взаємодії елементів ЕСЕС на засадах «субократії» і «холакратії», то до останнього часу у вітчизняній літературі подібні дослідження, оцінки і, тим більше, рекомендації з можливості та цілей їх практичного використання не виконувались.

Однак, досвід практичного управління дозволяє стверджувати, що в реальному житті теоретично окреслені чотири типи взаємодії елементів ЕСЕС в чистому вигляді не спостерігаються, а формується їх певний *mix* – комбінація, в якій присутні в тій чи іншій мірі ознаки всіх чотирьох теоретичних складових, одна з яких виступає домінуючою, а інші ситуаційно допоміжними. Якщо домінуючою складовою визначатиметься основний, тобто діючий в системі тип взаємодії між її елементами, то можливість виникнення, використання і впливу всіх інших визначатиметься поточною ситуацією в залежності від отриманих системою результатів діяльності.

При цьому, в ЕСЕС завжди зберігатиметься роль суб'єкта, яким, в залежності від його відношення до концепції інтелектокористування і володіння її інструментарієм, буде визначатись або «суб'єкт-об'єктна» або «суб'єкт-суб'єктна» домінанта взаємовідносин за можливої наявності інших складових, виникнення і вплив яких на стан системи мотивуватиметься наявністю певної неспроможності діючого суб'єкта забезпечувати необхідний результат.

Висновки. Таким чином, процес інтелектокористування, який проявляється за умови використання власного інтелекту як мінімум окремішньою людиною – складовим елементом системи і посилюється в процесі її взаємодії з іншими людьми – елементами цієї ж системи з використанням їх інтелекту, є необхідною і обов'язковою функцією життєвої активності соціуму. Якщо за належної організації цього процесу відбувається поступове і неухильне удосконалення і розвиток соціуму, а неналежний стан гальмує процеси розвитку і спричиняє стагнацію, то відсутність цього процесу призводить до деградації, занепаду і зникнення соціуму.

Отже, якщо проблема використання певних частин інтелектуальних ресурсів як джерела «езотеричних», «таємних» і т. п. знань для власного вжитку завжди була предметом зацікавленості з боку їх потенційних споживачів – керівників і керівних органів самих різноманітних людських спільнот, починаючи від вождя і ради старійшин первісного племені та закінчуючи президентами і радами директорів сучасних транснаціональних компаній, президентами, прем'єрами, парламентами і урядами держав, то проблема необхідності і доцільності ефективного використання всіх інтелектуальних ресурсів ноосферного суспільства тільки починає формуватись.

Тому, проблема удосконалення управління використанням інтелектуальних ресурсів соціально-економічних систем через покращання процесів і процедур інтелектокористування, частково розглянута в [11, 13, 33, 34, 35, 36], заслуговує на розширене трактування не в якості проблеми окремого підприємства чи організації, території чи регіону, а проблемного питання подальшого сталого розвитку суспільства в умовах, коли «Суперечливість і турбулентність сучасного світового розвитку вимагає активного пошуку стабілізуючих, врівноважуючи механізмів управління надскладними глобальними відносинами і процесами в інтересах виживання людства» [37, с. 377].

ЛІТЕРАТУРА

1. Життя після людей / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://megatv.ua/programs/zhyttya-pislya-lyudej/>
2. Кембріджський словник англійської мови / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/ru/brain-drain>
3. Майклз Э., Хэндфилд-Джонс Х., Экселрод Э. Война за таланты. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2012. – 272 с.
4. Шеремета П. Як перемогти у війні за таланти / П. Шеремета // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://innovations.com.ua/ua/articles/13355/temp>
5. The battle for brainpower [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com/node/7961894>
6. Робертсон А., Эбби Г. Управление талантами. – Днепропетровск: Баланс-клуб, 2004. – 184 с.
7. Ashton C. Managin talent for competitive advantage. Taking a systemic approach to talent management / Chris Ashton, Lynne Morton // *Strategic HR Review*. – 2005. - Volume4, Issue 5 – P. 28-31.
8. Смирнов Г. С. Цефализация ноосферы: эволюция разумного вещества на рубеже тысячелетий / Г. С. Смирнов // *Вестник Ивановского государственного университета. Философия*. – 2012. – Вып. 2(12). – С. 17-30.
9. Вернадський В. Кілька слів про ноосферу / В. Вернадський // *Вибрані праці*. – К.: Наукова думка, 2005. – С. 266-275.
10. Сорокин П. А. Цивилизация. Общество / Общ. ред. сост. и предисл. А. Ю. Соломонова: Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
11. Петренко В. П. Управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах : наукова монографія / В. П. Петренко. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 352 с.
12. Петренко В. П. Процес інтелектокористування як важлива складова економічного розвитку регіону / В. П. Петренко, Е. А. Ревтюк // *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. – 2000. - № 384. – С. 313-317.
13. Петренко В. П. Концепція інтелектокористування як основа новітньої парадигми практичного менеджменту / В. П. Петренко // [Електронний ресурс] *International Conference Project / II-я міжнародная научно-практ. конф. «Современные тенденции развития научной мысли»*. 31.01.-07.02.2011.- Лондон-Одесса. – Всеукраинский академический союз. 2011. – Режим доступу : <http://www.icp-ua.com/ru/conference2>
14. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту. – United Bible Societies, 1992.
15. Залеський І. І. Екологія людини: підручник / І. І. Залеський, М. О. Клименко. – Херсон : ОЛДІ- ПЛЮС, 2014. - 340 с.
16. Мочерний С. В. Економічна теорія : підручник / С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. – К.: Академія, 2004. – 856 с.
17. Ashby W. Ross. An Introduction to Cybernetics / W. Ross Ashby. – London: Charman & Hall Ltd, 1957. – 295 p.
18. Дзвінчук Д. І. Шодо теоретичного аналізу і уточнення поняття «управлінська пара» як основи розвитку та удосконалення публічного управління / Д. І. Дзвінчук, О. В. Лютий, В. П. Петренко // *Зб. наук. праць «Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії»*. – 2016. – Вип. 67. – С. 191-202.
19. Петренко В. П. Теоретична реінтерпретація сутності і дії зворотних зв'язків як основи інтеграційних процесів в управлінні соціально-економічними системами / В. П. Петренко, Д. І. Дзвінчук, О. В. Немчук // *Менеджмент, маркетинг та інтелектуальний капітал в глобальному економічному просторі: монографія / під наук. ред. П. Г. Перерви, О. І. Савченко, В. Л. Товажнянського*. – Х.: «Цифрова друкарня №1», 2012. – С. 209-220).
20. Фадєєва І. Г. Роль додатного зворотного зв'язку в синергічному розвитку корпорацій / І. Г. Фадєєва // [Електронний ресурс] *Руснаука* http://www.rusnauka.com/32_PVMN_2011/Economics/9_97541.doc.htm
21. Moreno H. What are the advantages and disadvantages of holacracy? / Helga Moreno // [Електронний ресурс] *Quora*. – Режим доступу : <https://www.quora.com/What-are-the-advantages-and-disadvantages-of-holacracy>
22. Courtright C. Peer-Based Control in Self-Managing Teams: Linking Rational and Normative Influence With Individual and Group Performance / S. Courtright, G. L. Stewart, M. R. Barrick // *Journal of Applied Psychology*. – 2012. – Vol. 97, #2. – pp. 435-447.

23. How Medium is Building a New Kind of Company with No Managers [Електронний ресурс] First Round Review. Magazin Management. – Режим доступу : <http://firstround.com/review/How-Medium-is-building-a-new-kind-of-company-with-no-managers/>
24. Пашко Л. Гармонізація управлінських відносин у форматі «керівник – підлеглий»: реальність чи утопія? / Людмила Пашко // Вісн. НАДУ. – 2011. – № 4. – С. 56–65. – Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-4-9.pdf>
25. Мартиненко В. М. Нова парадигма публічного управління – об'єктивний імператив XXI століття (теоретико-методологічний аспект) / В. М. Мартиненко // Публічне управління. – 2011. – №3(7). – С. 4-16.
26. Григор'єва В. А. Гуманістична сутність суб'єкт-суб'єктної взаємодії / [Електронний ресурс] Електронна бібліотека НАПН України. – Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/6839/1/ГЕЗИ_гуманістична_сутність.pdf
27. Попов С. И. Наукова парадигма суб'єкт-суб'єктного управління в умовах сучасного континууму / С. М. Попов // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць / Гол. ред. Г. В. Воронкова. Вип. 43. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010. – С. 166-175.
28. Шавкун І. Г. Менеджмент як соціокультурне явище: соціально-філософський аналіз : дис. на здоб. наук. ступ. д-ра філос. наук за спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / І. Г. Шавкун. – Київ, 2008. – 450 с.
29. Хоменко А. Суб'єкт-суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні / А. Хоменко // Педагогічні науки. – 2015. – №64. – С. 66-74.
30. Гончар Е. В. Новейшие технологии субъект-субъектного взаимодействия участников учебного процесса высшей школы / Е. В. Гончар // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2012. – №3. – С. 40-44.
31. Шеховцова С. Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія як механізм формування суб'єктності студента до професійної педагогічної діяльності / С. Шеховцова // Молодь і ринок. – 2014. – №9. – С. 50-53.
32. Слюсаренко Н. Суб'єкт-суб'єктний підхід до організації педагогічного процесу / Н. Слюсаренко, М. Кульбацька // Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». – 2015. – Вип. 1(33). – С. 194-2001.
33. Петренко, В. П. Інтелектуальні ресурси соціально-економічних систем: аспекти інноваційного управління : монографія / В. П. Петренко. – Івано-Франківськ: ПП. Курилюк В.Д., 2009. – 196 с.
34. Петренко В. П. Управління використанням інтелектуальних ресурсів соціально-економічних систем : дис. на здоб наук. ступ. д-ра екон наук за спец. 08.00.03 – економіка і управління національним господарством / В. П. Петренко. – Львів: ІРД, 2009. – 381 с.
35. Петренко В. П. Щодо ідентифікації процесу інтелектокористування в якості фундаментальної проблеми раціоналізації використанням людством природних ресурсів планети / В. П. Петренко // Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції «Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи» (21-23 вересня 2016 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2016. – С. 77-78.
36. Petrenko V. The Process of Intelligence Usage as a Fundamental Problem of Rationalizing the Human Use of Earth's Natural Resources / V. Petrenko, S. Kis, Ya. Kalambet // International Interdisciplinary Scientific Journal CZ-WNS. - #1. – pp. 20-30. – Режим доступу : http://internationalscientificjournalnews.eu/data/documents/ISSUE-1pp.20-30_2019.pdf
37. Бех Ю. В. Філософський модус загальної теорії управління : монографія / Ю. В. Бех; Мін-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 476 с.